

Tilastokeskus

Tekijä	Päiväys	N:o
Aarno Soivio (pj.) Esko Roos Pertti Ruhanen Pertti Marjomaa Heikki Salmi Anssi Laakso (siht.)	12.12.1979	61

TILASTOKESKUKSEN PITKÄN TÄHTÄYKSEN SUUNNITELMA

Erillisselvitys:

TILASTOTIETOJEN VÄLITTÄMINEN KÄYTTÄJILLE

ALKUSANAT

Vuonna 1980 valmistuu tilastotointa koskeva pitkän tähtäyksen selvitys. Sen rakenne on seuraava:

1. ALUSTAVA PTS-TAVOITEOHJELMA OSINEEN
 - nykytilaselvitys
 - ympäristötekijäin kehitysselvitys
 - nykyisen toimintapolitiikan arviointi
 - PTS-tavoitteet ja -toimintalinjat
2. ERITYISSELVITYKSET SEURAAVISTA AIHEISTA
 - tuotantomenetelmien kehittäminen ja tietokantapolitiikka
 - tilastotietojen välittäminen käyttäjille
 - yhteiskunnan tietoa-aineistojen hyväksikäytön edistäminen
 - tilastotoimen asema 1980-luvulla
 - käsitteiden ja luokitusten yhtenäistäminen
 - viraston henkilöstön kehittäminen
3. TARKISTETTU PTS-TAVOITEOHJELMA

Kysymyksessä on siis tilastotoimen toiminta-ajatuksen tulkitsemisyritys "toimintasuunniksi" varsin pitkällä aikavälillä. Pitkän tähtäyksen suunnitteluhan poikkeaa lyhyemmän ajan suunnittelutehtävistä siinä, että ns. trendin jatkamisen eli edellisten vuosien painon merkitys lähitoimenpiteissä vähenee ja vastaavasti tavoitteiden merkitys kasvaa.

Tietojärjestelmän toiminta-ajatushan saattaa olla hyvin kaunis ja abstrakti:

oikeata tietoa, oikealla tavalla, oikeaan käyttöön, oikea-aikaisesti, oikein yhteiskunnallisissa kustannuksissa.

Käytännössä tilastotiedolle asetetaan mm. seuraavia vaatimuksia: nopeus, luotettavuus, yksityiskohtaisuus, yleistettävyyys, yhdistettävyyys ja havainnollisuus.

Nämä saavat - ympäristötekijäin vaikuttamana - vaihtelevia painotuksia.

Kuitenkin tällä hetkellä tilastotoimen toiminta-ajatuksen ydin lie-
nee se että

tilastovirastot - ennen kaikkea Tilastokeskus - ovat muuttamassa painopistettä pelkästä tuotannosta tietojen käyttöön saattamisen suuntaan.

Tietojen käyttöön saattamisen ongelma sisältää mm. seuraavat osatekijät:

1. TIETOA TIEDOSTA: mistä mitäkin tietoa saadaan ja millä tavoin (julkaisu, tietokonepääte, hakemisto)
2. VARSINAISET TIEDOT: juokseva julkaiseminen, erityisselvitykset ja muu yksilöllinen palvelu jne.
3. TIETOA TIEDON TARPEESTA

On selvää, että ensimmäinen ongelmaryhmä sivuaa tuotantomenetelmien ja tietokantapolitiikan PT-selvitystä. Tilastokeskus ryhtyy Telsetin

tiedontuottajaksi. Tällöin Tilastokeskus toimittaa tilastotiedon televisioruudun kautta "näpin ja näppäimen avulla" käyttäjälle (ml. kotitaloudet). Samaan tähtäävät aikasarja-, alue- tms tietokantahankkeet. Näihin liittyy myös mahdollisuus tuottaa eräät julkaisut juoksevasti näiden tietokantojen tulosteina. Oheinen PT-selvitys keskittyy edellä mainituista lähinnä keskimmäiseen eli ongelmaan 2. Ongelma 3 eli "tietoa tiedon tarpeesta" liittyy Tilastokeskuksen tarveselvityskaavailuihin, joista ensimmäiset uudet kokeet suoritetaan vuoden 1980 aikana.

Helsingissä 3. helmikuuta 1980

O.E. Niitamo

SISÄLLYSLUETTELO

1. Toimeksianto ja tehtävän rajaus	1
2. Tiedonvälityksen nykytila	1
3. Teknisen kehityksen vaikutus tiedonvälitykseen	2
4. Eri käyttöönsaattotapojen tulevaisuuden näkymät	3
4.1. Asian käsittely ryhmässä	3
4.2. Julkaisut	4
4.2.1. Yleisjulkaisut	4
4.2.2. Muut tilastojulkaisut	4
4.2.2.1. Vuosittain tai harvemmin ilmestyvät julkaisut	4
4.2.2.2. Useita kertoja vuodessa ilmestyvät julkaisut	5
4.2.3. Käsikirjat	5
4.2.4. Muut julkaisut	5
4.3. Tekninen tiedonvälitys	5
4.3.1. Tiedon suorasaanti	5
4.3.2. Videotex	5
4.3.3. Mikromuoto	6
4.3.4. Magneettinauhut	6
4.3.5. Muu tekninen tiedonvälitys	6
4.4. Erityisselvitykset	7
4.5. Yhteenvedo eri tiedonvälitystapojen käytöstä PTS-kaudella	7
5. Muut tiedonvälitykseen vaikuttavat tekijät	8
5.1. Tarve- ja käyttötutkimukset	8
5.2. Jalostusasteen nostaminen	8
5.3. Tekstinkäsittelyn ja valoladonnan kehittyminen	8
5.4. Koulutuksen lisääminen	9
5.5. Ympäristösuhteiden hoito	9
6. Kustannuskysymykset ja kustannusten jako	10
6.1. Yleistä	10
6.2. Kustannusten jako nykyisin	10
6.3. Ryhmän esitys	11
6.3.1. Vaihtoehto 1	11
6.3.2. Vaihtoehto 2	12
7. Yhteenvedo	12
LIITTEET	
1. Työryhmän asettaminen	13
2. Työryhmän tilanneraportti 14.9.1979	14
3. Lausunto johtoryhmälle tilastotietojen käyttöönsaatto-ohjeiston määrittelyvaiheen raportista	15
4. Tilastokeskuksen eri sarjoissa julkaisemien julkaisujen määrät	16
5. Lomake jolla työryhmä ennusti eri käyttöönsaattotapojen kehitystä	17
6. Selvitys PTS-johtoryhmälle antamastaan jatkotoimeksiannosta	18

1. Toimeksianto ja tehtävän rajaus

Valtion tilastotoimen tehtävänä on tuottaa suurin osa tutkimuksessa, suunnittelussa, toimeenpanossa ja valvonnassa tarvittavista yhteiskuntaoloja kuvaavista joukkotiedoista ja saattaa ne tarvitsijoiden käyttöön heille mahdollisimman hyvin soveltuvalla tavalla.

Tilastokeskus asetti 8.6.1979 työryhmän laatimaan selvityksen tilastotietojen välittämisestä käyttäjille. Selvityksessä tuli arvioida mahdollisuudet siirtyä nykyistä joustavampaan, nopeampaan ja tehokkaampaan tiedonvälitykseen ottaen huomioon myös kustannusten jakoon liittyviä kysymyksiä. Taustatietoina tuli käyttää muissa erillisselvityksissä esille tulevia seikkoja erityisesti, kun ne liittyvät tuotantomenetelmien kehittämiseen ja tietokantapolitiikkaan. Toimeksianto kokonaisuudessaan on liitteenä 1.

Antamassaan tilanneraportissa 14.9.1979 (liite 2) ryhmä rajasi tehtävänsä ulkopuolelle julkisuus- ja salassapitokysymykset sekä kysymyksen virallisen tilaston käsitteestä, koska niitä käsiteltiin parhaillaan mm. tilastoneuvoston jaostossa. Samoin se esitti, että ulkopuolisten aineistojen hyväksikäyttöä käsittelevä työryhmä käsittelee tapaukset, joissa ulkopuolinen aineisto sellaisenaan tai Tilastokeskuksen jalostamana välitetään käyttäjille. Koska on esiintynyt arveluja siitä, että tämän asian käsittely näin menetellen saattaisi jäädä kokonaan tarkastelun ulkopuolelle ja kun tämä kysymys aivan viime aikoina on saanut yhä suurempaa huomiota osakseen, on ryhmä katsonut aiheelliseksi käsitellä tätä kysymystä kohdassa 4.2. Tekninen tiedonvälitys.

Ryhmä on pitänyt kuusi kokousta. Yhteyttä muihin erillisselvitysryhmiin on pidetty sihteerin ottamien yhteyksien avulla ja sen kautta, että ryhmän jäsen P. Marjomaa on osastonsa edustajana myös muissa asetetuissa PTS-ryhmissä. Tilastokeskuksen johtoryhmän pyynnöstä ryhmä antoi lausunnon tiedotustoimiston laatimasta Tilastotietojen käyttöönsaatto-ohjeiston määrittelyvaiheen raportista (liite 3).

2. Tiedonvälityksen nykytila

Tilastokeskuksen tiedonvälitys nojaa nykyisellään pääosiltaan julkaisutuotantoon ja julkaisujen jakeluun, joka on pääosiltaan muodostunut sarja- tai tilastokohtaisesti pitkän kehityksen tuloksena (liitteenä 4 yhteenveto julkaisujen ja niiden sivujen määrästä). Tietopalvelua on tehostettu 70-luvulla. Keskeisiin tiedonkäyttäjiin kohdistuvan tietopalvelun kirjeitse ja puhelimitse hoitavat tilasto-osastot, muu tietopalvelu on lähinnä tiedotustoimiston tehtävä. Tilastojen tulostusmuodot on pyritty kehittämään sellaisiksi, että tietopalvelu valokopioina ym. olisi niistä helppoa ja nopeaa. Aktiiviseen tietopalveluun ei ole ollut resurssien puutteen vuoksi kuitenkaan riittäviä mahdollisuuksia. Tilastokirjaston palvelutasoa on pystytty nostamaan. Myös tiedotustoimintaan on kiinnitetty aikaisempaa merkittävästi enemmän huomiota ja aivan viime aikoina on myös markkinointiin ja koulutukseen ryhdytty kiinnittämään huomiota.

Kuitenkin, kuten alustavassa PT-runkosuunnitelmassakin (19.6.1979) todetaan, tiedotustoimiston resurssien kasvu on ollut muuhun viirastoon verrattuna sen verran vaatimaton, että "kriisitilojen ympäristössä" työskenneltäessä on jouduttu systemaattinen teknisen kehityksen keskitetty seuraaminen ja varsinkin syvällisemmät soveltamisselvitykset jättämään myöhempään vaiheeseen. 70-luvulla tapahtunut tekninen kehitys on sovellutuksineen tiedonsiirron ja tiedonvälityksen alueilla sellaisessa kehitysvaiheessa, että voidaksemme olla toteuttamassa tilastotietojen välitystä käyttäjille 90-luvulla, tulee meidän kiireesti paneutua myös tähän puoleen asiasta tai muuten voimme jättää tiedonvälityksen muiden huoleksi. Toisin sanoen meillä ei ole mahdollisuutta valita, vaan kehitystä on seurattava mahdollisimman hyvin ja nopeasti kuten pääjohtaja Pekka Jauho totesi esitelmässään "Yhteiskunta informatiikan kourissa" (20.11.79).

3. Teknisen kehityksen vaikutus tiedonvälitykseen

Jo nyt tunnetaan sellainen määrä toteutuskelpoisia teknisiä keksintöjä, että niiden soveltaminen tilastotiedonvälitykseen täydellä teholla lienee KTS-kauden aikana mahdotonta. Kun samalla voidaan arvioida teknisen kehityksen jatkuvan ja tarjoavan yhä joustavampia ja tehokkaampia käyttöönsaattotapoja tulisi Tilastokeskuksen varautua kehitykseen PT-suunnitelmissaan.

Kaikkea tilastotietoa ei tarvitse tänäänkään julkaista paperille painettuna. Tilastot voidaan välittää käyttöön työtaulukoina, mikromuodossa, erilaisina tilastotietokantoina päätteiden avulla ja erityisselvityksinä. Nopeus on eräs avainsana, joka tulee heijastumaan tiedonvälityksen kaikilla alueilla. Tiedon arvo riippuu oleellisesti sen käyttöönsaannin nopeudesta. Usein puhutaan suuren yleisön kasvavasta tarpeesta saada toisaalta analysoituja, pitkälle jalostettuja tilastoja, sekä toisaalta halusta käyttää tilastoja mahdollisimman primäärisessä muodossa, toisin sanoen sellaisenaan ilman tulkintoja.

Koulutuksen ja markkinoinnin avulla tulee lisätä kysyntää ja yksityiskohtaisten tarve- ja käyttötutkimusten avulla selvittää erilaisten käyttöönsaattotapojen soveltuvuutta. Eräänä lähtökohdانا pidetään että "monien" tarvitsemat tiedot sijoitetaan julkaisuihin ja "harvojen" tarvitsemat tiedot tarjotaan eri muotoisina palveluina.

Tilastotiedonvälityksen PT-näkymiä on suhteellisen vähän selvitetty kansainvälisellä tasolla. Pohjoismaiden tilastopäälliköiden kokouksessa Kööpenhaminassa kesällä 1979 tarkasteltiin teknisen kehityksen vaikutusta tiedonvälitykseen. Tällöin kiinnitettiin päähuomio tiedonvälityksen nopeuttamiseen; käyttäjien pikaisesti tarvitsemat tiedot toimitetaan nopeasti perille ja teema- sekä muut kokoomajulkaisut tuotetaan myöhemmin. Teknisessä kehityksessä ei osattu olettaa tapahtuvan mitään arvaamatonta:

- julkaisutuotantotekniikka kehittyy - siirrytään valodadontaan
- tilastotietoja toimitetaan käyttäjille pika- ja teemajulkaisuina

- videotexin käyttö on rajoittunutta, mutta esimerkiksi indeksejä voidaan sen avulla toimittaa nopeasti tarvitsijoille
- valmistetaan ja markkinoidaan taulukkopaketteja
- sitten kun on tietopankkeja, saadaan tietoja myös sitä kautta käyttäjille
- mikromuodolla on kysyntää ainakin Suomessa

Kysymykset eri tiedonvälitystapojen kysynnästä, tilastojen markkinoinnista ja hakemistotyyppisistä julkaisuista jäivät Kööpenhaminassa taka-alalle.

4. Eri käyttöönsaattotapojen tulevaisuuden näkymät

4.1. Asian käsittely ryhmässä

Ryhmä teki ennusteita eri käyttöönsaattotapojen määrällisestä ja laadullisesta kehityksestä sekä eri tapojen keskinäisten suhteiden määräytymisestä. Ennuste tehtiin siten, että ryhmän jäsenet erikseen täyttivät lomakkeet (liite 5) ja niistä tehtyä yhteenvetoa käsiteltiin yhdessä.

Käyttöönsaattotapoina tarkasteltiin

1. Julkaisuja
2. Nk. teknistä tiedonvälitystä
3. Erityisselvityksiä

Julkaisut jaettiin

1. Yleisjulkaisuihin, joihin katsottiin kuuluvan Suomen tilastollisen vuosikirjan, Tilastokatsaus-ten, Taskutilastojen sekä kokooma- ja teemajulkaisujen kuten Kulttuuritilasto, Ympäristötilasto, Elinolosuhdetilasto, "Mitä on olla nuori" jne.
2. Muihin tilastojulkaisuihin, joiden katsottiin kuuluvan SVT-sarjaan riippumatta siitä ovatko ne
 1. vuosittain tai harvemmin ilmestyviä
 2. useita kertoja vuodessa ilmestyviä
3. Käsikirjoihin, joihin katsottiin kuuluvan luokitukset ja nimikkeistöt, oppaat ja hakemistot sekä laajat asiaesitteet

Julkaisuista käytiin laajin keskustelu ja tehtiin myös tarkimmat ennusteet. Myös todettiin, että julkaisujen määrällinen kehitys on vaisuinta ja että se on eniten riippuvaista muusta kehityksestä.

Teknisen tiedonvälityksen alla käsiteltiin

1. Videotexiä
2. Muita tietokantoja, kuten aikasarjatietokanta ja aluetilastotietokanta
3. Magneettinauhakopioiden toimittamista
4. Mikromuodon käyttöä
5. Nk. puhdasta tiedonvälitystä, jossa Tilastokeskus toimii kirjeenvaihtajajäsenenä tai muuten välittää käyttäjille tietoa muiden tuottamista ja ylläpitämistä tietokannoista.

Teknisen tiedonvälityksen osalta olivat kasvuennusteet suurimmat, mutta tarkkuus kärsi jo siitä syystä että nykytaso on vaikea tarkalleen määritellä.

Erityisselvitysten alla käsiteltiin eräitä maksullisiin toimeksiantoihin liittyviä erityisongelmia ja haastattelutoimintaa.

Edelleen sivuttiin keskusteluissa eräitä muita tiedonvälitykseen vaikuttavia tekijöitä, joita käsitellään myöhemmin luvussa 6.

4.2 Julkaisut

4.2.1. Yleisjulkaisut

Uusia yleis-, kokooma- tai teemajulkaisuja ilmestyy PTS-kaudella (?) 3-5 kappaletta. Painosmäärät lisääntyvät noin kaksinkertaisiksi. Tähän vaikuttaa tämänkaltaisten julkaisujen käyttö koulutuksessa, koulutustason kasvu ja markkinoinnin tehostaminen. Tämäntyypisten julkaisujen lisääntymistä ja painosten kasvua rajoittaa kuitenkin tietojen "epätarkkuus", koska julkaisut ovat lähinnä yleissivistäviä, ja kokoomajulkaisujen kohtuuttoman pitkä tuotantoaika. Nämä julkaisuthan ovat riippuvaisia usean eri tilaston tuotantoprosessista ja näiden yhteensovittamisesta. Kunkin julkaisun sivumäärä tulee pysymään kutakuinkin ennallaan, mutta sisällön rakenne tulee muuttumaan entistä havainnollisempaan suuntaan. Tätä palvelevat kuviot, tuoteselostukset, analyysit, käyttöohjeet yms.

4.2.2. Muut tilastojulkaisut

SVT-sarjan kohtalo tulee tulevaisuudessa riippumaan suuresti siihen otettaville julkaisuille asetettavista vaatimuksista ja toisaalta sarjan arvostuksesta yleensä. Eräänä mahdollisuutena on kerätä sarjaan kaikki mahdolliset valtion tilastotoimen puitteissa tuotettavat tilastojulkaisut, jotka täyttävät asetetut ei välttämättä kovin vaativat kriteerit. Hyvänä puolena eri tilastovirastojen julkaisujen keräämisellä tähän sarjaan olisi, että käyttäjän olisi helppo löytää ja tunnistaa ne tärkeät tilastojulkaisut jotka ylittävät annettujen kriteerien mukaisen minimitason ja jotka ovat nk. virallista tilastoa.

4.2.2.1. Vuosittain tai harvemmin ilmestyvät julkaisut

Mikäli sarjan arvostusta lisätään saattaa sarjan julkaisujen määrä lisääntyä 50 %, jopa enemmänkin. Sivumäärät pysyvät ennallaan, ja painosmääriä tullaan nostamaan, jos sarjan imago paranee. Kuviot ja analyysit yms. tulevat lisääntymään hyvinkin runsaasti. Jos aktiivista työtä sarjan imagon parantamiseksi ei tehdä, tulee se laajuudeltaan pysymään ennallaan. Sivun- ja painosmäärät sen sijaan tulevat putoamaan radikaalisti; onhan tämän tapainen julkaisu hidas tapa verrattuna teknisen tiedonvälityksen tarjoamiin mahdollisuuksiin. Näiden julkaisujen tuotantoa saattaa toisaalta jossain määrin nopeuttaa ja paperille painettujen tilastotaulukoiden määrää selvästi supistaa liitteenä tarjottavat mikromuotoon tulostetut taulukot.

4.2.2.2. Useita kertoja vuodessa ilmestyvät julkaisut

Suhdannetiedot tulee toimittaa nopeasti, ja niinpä ne tullaankin välittämään myös teknisiä tiedonvälitystapoja hyväksikäyttäen. Uusia julkaisuja tulee jonkin verran ja kestää kauan ennenkuin kaikilla käyttäjillä on mahdollisuus tiedon suorasaantiin. Sivuja painosmäärät tulevat olennaisesti pienenemään. Näiden julkaisujen sisältämien tietojen jalostusasteeseen ja havainnollisuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota.

4.2.3. Käsikirjat

Käsikirjasarjassa ilmestyvien julkaisujen määrä tulee PTS-kaudella moninkertaistumaan nykyisestäään. Tämä tulee olemaan ainoa julkaisuryhmä, jossa todellista merkittävää kasvua tulee tapahtumaan. Tähän on useitakin syitä:

- a) varsin vaatimaton lähtötilanne
- b) ihmisten kiinnostuessa enemmän ympäristöstään ja saadessa lisäkoulutusta he tarvitsevat oppaita ja käyttöohjeita löytääkseen haluamansa tiedot
- c) sähköisen tiedonvälityksen lisääntyessä ja informaatiomäärien kasvaessa ei muistinvarainen haku ja selailu enää riitä vaan tarvitaan käsikirjoja, jotka helpottavat tiedonhakua

Julkaisujen määrän lisääntymisen ohessa tulevat niiden sivuja painosmäärät huomattavasti lisääntymään. Lisääntyminen ei ole suhteessa niin voimakasta luokituksissa kuin muissa käsikirjatyyppeissä julkaisuissa.

4.2.4. Muut julkaisut

Muina julkaisutyypeinä voitaneen pitää kiertokirjeitä tai esitteitä "joka kotiin". Näiden tuottaminen liittyy ehkä paremminkin luvussa 6 käsiteltäviin koulutuksen lisäämiseen ja ympäristösuhteiden parantamiseen. Artikkelien julkaiseminen ammattilehdissä lisää tietoa tilastoista ja aikaansaa kiinnostuksen kasvun tilastoja kohtaan.

4.3. Tekninen tiedonvälitys

4.3.1. Tiedon suorasaanti

Erilaiset tilastolliset tietokannat, joihin käyttäjä voi olla yhteydessä oman päätteensä välityksellä, ovat nykynäkymien mukaan tärkeä ja paljon käytetty tiedonvälitystapa tulevaisuudessa. Minkä aikataulun mukaan tämä tiedonvälitystapa tulee kehittymään, on olennaisesti riippuvainen siitä tietokantapolitiikasta, jota virasto tulee noudattamaan, ja myös muista tuotantomenetelmien kehittämisen linjanvedoista. Näitä asioita on käsitellyt tuotantomenetelmäryhmä sekä 30.11.79 työnsä päättänyt tilastotietokantaryhmä.

4.3.2. Viodeotex

Viodeotex on suorasaantimenetelmä, jota Tilastokeskuksessa on totuttu käsittelemään suurista tietokannoista erillisenä. Se on yksinkertaisempi ja käyttäjäystävällisempi kuin useat muut tilastotietokannat ja kustannuksiltaan helpommin suuren yleisön saavutettavissa. Todettakoon, etteivät videotex ja muut tilasto-

tietokannat ole toisiaan poissulkevia, keskenään kilpailevia, järjestelmiä tiedonvälityksessä, vaan pikemminkin toisiaan täydentäviä. Eräs mahdollisuus on tarkastella videotexiä yleisjulkaisutyypinäkänä hakuteoksena, josta on poimittavissa tärkeimmät (eniten kysytyt) tiedot ja jossa on ohjeet ja viittaukset muille tiedon lähteille tilastotiedostoihin, -tietokantoihin, -julkaisuihin jne. Pariisissa syksyllä 1979 pidetyssä videotex-kokouksessa toivat usean maan edustajat julki uskonsa tämän tyyppisen tiedonvälityksen voimakkaaseen kehitykseen tulevaisuudessa.

4.3.3. Mikromuoto

Mikromuoto ja erityisesti mikrotulostuksen, (COM) käyttö Suomen tilastotuotannossa on ollut varsin vaatimatonta. Tämä tekniikka on erittäin soveltuvaa tiedon tallennukseen, mutta myös tiedonhakumenetelmät ovat varsin kehittyneitä. Kun myös tiedon uudeen aktivointiongelmät esim. mikrosyöttö (CIM) saadaan toimimaan moitteettomasti, saattaa mikromuoto muodostua erääksi laajojen harvoin käytettävien tietokantojen säilytysmuodoksi. Koska mikromuoto tulevaisuudessa saattaa olla tärkeä vaihtoehtoinen tietojen käyttöönsaattotapa, on sen mahdollisuuksia ja käyttökelpoisuutta tilastotuotannossa ryhdyttävä pikaisesti selvittämään. Ainakin tilastojulkaisujen laajat taulukko-osat ja arkistoitavat työtaulukot voitaneen PTS-kaudella pääosin korvata mikrokorteil-la. Kehitys on etenemässä kohti yhä pienempää taltiointimuotoa. Kun COM-tulostuksessa on nyt käytetty 42 ja 48 -kertaista pienennöstä, tullaan PTS-kaudella siirtymään vielä pienempään muotoon.

4.3.4. Magneettinauhat

Tiedonvälitystapana magneettinauhat palvelevat varsin spesifisiä tarkoituksia. Lähinnä niitä on käytetty erityisselvityksyksiköissä toimitettaessa tietoja tutkimuskäytössä edelleen jalostettavaksi. Tämä muoto tulee olemaan kilpaileva mikrotulostuksen kanssa ja kummankin kehittäminen tulee riippumaan sekä kehityksen kulusta yleensä että kustannuskehityksestä näiden käyttöönsaattotapojen välillä. Yleisesti voidaan sanoa mikromuodon nykykäytännön mukaan soveltuvan parhaiten sellaiseen käyttöön, jossa jo ennakkoon voidaan suunnitella useita käyttäjiä kiinnostavia taulukkokokonaisuuksia. Magneettinauhat ovat taas parhaimmillaan silloin kun perusaineisto toimeksiannosta muokataan uudelleen kertakäyttöön edelleen jalostettavaksi.

4.3.5. Muu tekninen tiedonvälitys

Tietopankkien ja erilaisten tietokantojen yleistyessä tulee puhdas tiedonvälitys lisääntymään. Puhtaalla tiedonvälityksellä tarkoitetaan tiedon hankkimista ulkopuolisen toimeksiannon perusteella Tilastokeskuksen omien tiedostojen ulkopuolisesta esim. kansainvälisestä tietokannasta ja välittämistä edelleen sellaisenaan toimeksiantajan käyttöön. Tällainen tiedonvälitys, joka

nykyään on Tilastokeskuksessa käytännöllisesti katsoen olematonta, tulee lisääntymään räjähdysmäisesti lähivuosina.

Tieto voidaan hankkia

- mikromuodossa
- magneettinauhoina tai
- päätteen avulla

ja eri tavoilla toteutettuna se tarjoaa erilaisia käyttö- ja edelleenjalostusmahdollisuuksia. Tämän tiedonvälitystavan raju kasvu perustuu mm. siihen, että esim. OECD on halukas luovuttamaan vain yhdelle viranomaiselle kussakin maassa tilastotietokantojensa tiedot. Tämän "kirjeenvaihtajajäsenen" tulee välittää tiedot edelleen muille julkisen hallinnon käyttäjille a.o. maassa. Samoin voitaisiin ajatella, että Tilastokeskus olisi oikea viranomainen välittämään yleeensäkin tilastollisissa tietokannoissa olevia tietoja olkoonpa nämä tietokannat sitten kansainvälisten järjestöjen, tilastollisten keskusvirastojen tai erityisalojen tuottamia ja ylläpitämiä. Tilastokeskuksessahan on eri tilastojen käsitteiden, määritelmien ja luokitusten sekä käsittelymahdollisuuksien paras asiantuntemus.

4.4. Erityisselvitykset

Erityisselvitysten määrän arvioidaan lisääntyvän huomattavasti PTS-kaudella. Tämä on seurausta sekä tiedon tarpeen yleisestä lisääntymisestä että siitä, että painettujen julkaisujen merkitys yksityiskohtaisen "harvoja" palvelevan tiedon välittäjänä vähenee. Erityisselvityksissä tulee valokopioiden osuus pienemään ja tiedonvälitys magneettinauhoina ja mikrokortteina lisääntymään. Valmiiden vakio-ohjelmilla tuotettujen eri aloja tai alueita palvelevien taulukkopakettien osuus tulee kasvamaan. Täysin yksilöllisten räätälintyönä tehtävien selvitysten ja analyysien määrän kehitys riippuu suuresti hinnoittelupolitiikasta, jota käsitellään myöhemmin luvussa 6 "Kustannuskysymykset ja kustannusten jako". Tällaistenkin selvitysten kysyntä tulee joka tapauksessa merkittävästi lisääntymään. Tämä on suora seuraus siitä, että jo talletetun tiedon jälleen käyttö on halvempaa kuin tiedon kerääminen ja jalostaminen. Eri asteinen tietopalvelu yksittäisen tiedon antamisesta erilaisien tietokokonaisuuksien toistuvaan toimittamiseen sekä neuvonta ja ohjaaminen oikeiden tietojen löytämiseksi ovat myös tärkeitä palvelumuotoja.

4.5. Yhteenveto eri tiedonvälitystapojen käytöstä PTS-kaudella

Ryhmän ennusteen mukaan kasvaa nk. tekninen tiedonvälitys ennen ja siinä kulkenee kärkipäässä pääteikäytössä olevat tilastolliset tietokannat. Tiedon suorasaannin lisääntyminen lisää myös julkaisumuotoisten hakemistojen ja tuotekuvauksia sisältävien oppaiden tarvetta. Niinpä paperille tulevista julkaisuista ylivoimaisesti suurin määrällinen kasvu kohdistuu käsikirjatyypisiin julkaisuihin. Muiden julkaisujen määrällinen kasvu on vähäistä ja riippuu painatusprosessin vaatiman ajan lyhenemisestä ja etenkin julkaisujen markkinoinnista sekä tilastojulkaisujen ja -julkaisusarjojen saamasta imagosta tulevaisuudessa. Erityisselvitysten kasvuun vaikuttaa, kuten edellä todettiin, pääosiltaan tilastotietojen välityksessä noudatettava hinnoittelupolitiikka, mutta myös se miten paljon ja miten pitkälle jalostettua tietoa on valmiina saatavissa, sekä vielä mitkä ovat käyttäjän mahdollisuudet jalostaa itse tätä tietoa edelleen.

5. Muut tiedonvälitykseen vaikuttavat tekijät

On olemassa paljon muita tekijöitä, jotka vaikuttavat tiedon kysyntään ja tiedon välitykseen kuin pelkkä tapa, jolla tieto saatetaan käyttöön. Tällaisina tekijöinä on tarkasteltu mm.

- tarve- ja käyttötutkimuksia
- jalostusasteen nostamista
- tekstinkäsittelyn ja valoladonnan kehittymistä
- koulutuksen lisääntymistä
- ympäristösuhteiden kehittämistä

5.1. Tarve- ja käyttötutkimukset

Koko tilastotuotannon eikä vain tiedonvälityksen ohjaaminen ja kehittäminen oikeaan suuntaan edellyttää, että on tiedossa mitä tietoja yhteiskunnassa tarvitaan sekä mitä näistä tiedoista kysytään ja käytetään. Tämä edellyttää jatkuvaa seurantaa ja selvitystä mm. siitä mikä on eri käyttäjäryhmien valmius vastaanottaa tietoja erilaisia tiedonvälitystekniikoita käyttäen ja missä muodossa (taulukko vai kartta) tiedon tarvitsija tietonsa viime kädessä haluaa. Tarve- ja käyttötutkimukset tulee Tilastokeskuksessa systematisoida ja ottaa käyttöön tilastotyön suunnittelussa ja kehittämisessä sen kaikissa tuotantovaiheissa.

5.2. Jalostusasteen nostaminen

Tilastollisiin analyysiin perustuvien tunnuslukujen laskeminen, graafiset esitykset ja kartat havainnollistavat tilastoja ja ovat sellaisenaankin käyttökelpoisia tietojen tarvitsijoille. Usein tiedon tarvitsijat vain joutuvat itse jalostamaan tiedon nykyisin tarjottavasta taulukkomuotoisesta tiedosta omaan käyttöönsä sopivaksi. Tarvetutkimuksin on selvitettävä mikä on oikea muoto. Tekniset ratkaisut tunnuslukujen sekä diagrammien, karttojen ja muiden graafisten esitysten automaattiseen tulostukseen on olemassa. Puuttuu vain suunnitelmat ja ohjeet näiden käyttämiseen.

5.3. Tekstinkäsittelyn ja valoladonnan kehittyminen

Painatusprosessin nopeuttamisella on suuri merkitys julkaisujen tulevaisuudelle. Jos tämä tuotantovaihe saadaan supistettua niin, että tuote voidaan välittää käyttäjälle lähes samanaikaisesti tilaston valmistumisen kanssa, tulee ainakin sähkösanomatyyppinen pikajulkaisu vielä pitkään pysymään markkinoilla. Tämä edellyttää että tekstinkäsittelyaika saadaan puristettua mahdollisimman lyhyeksi. Tilastokeskuksen tuotannosta suurin osa valmistuu automaattisen tietojenkäsittelyn tuloksena. Tulokset voidaan valmistaa paino-originaaliksi valoladontaa hyväksi käyttäen. Jos tekstiosat tuotetaan erilaisin tekstinkäsittelylaittein, voidaan välttyä valmiin tekstin moneen kertaan kirjoittamiselta ja tekstiosa voidaan toimittaa painettavaksi varsin lyhyellä viiveellä sen valmistumisesta.

5.4. Koulutuksen lisääminen

Tilastojen käyttöä tulevaisuudessa tulee runsaasti lisäämään tilastojen tuntemuksen kasvu, johon koulutuksella on ratkaiseva merkitys. Koulutuksen avulla voidaan myös kysyntää ohjata ja vähentää tiedon väärin tulkitsemisen vaaraa.

Koulutuksessa voidaan erottaa useita eri kohderyhmiä. Näistä mainittakoon

- peruskouluihin suuntautuva koulutus
- ammattikoulutukseen liittyvä koulutus
- käyttäjäkoulutus ja
- tiedonantajiin kohdistuva koulutus

Peruskouluihin suuntautuva koulutus lisää yleistä tiedon kysyntää ja valmiutta käyttää tilastotietoja. Se kohdistuu suureksi osaksi yleistietoon, jota välitetään julkaisujen ja esim. videotex-tyyppisen suorasaantitekniikan avulla. Tämä koulutus edellyttää Tilastokeskukselta aktiivista osallistumista opetuspakettien laadintaan.

Ammattikoulutukseen liittyvä tilastojen käytön opetus suuntautuu ainakin aluksi lähinnä kaupalliseen ja muuhun yhteiskuntatieteelliseen koulutukseen. Opetuspakettien tulee tässä tapauksessa olla yksilöllisempiä ja Tilastokeskuksen tulee usein ainakin alkuvaiheissa osallistua itse opetustapahtumaan.

Käyttäjäkoulutus on yksilöllisintä. Tässä suunnitellaan koulutettava(t) ryhmä(t) aiheen mukaan. Aihe on yleensä varsin suppea, tavallisimmin yksi tilasto tai jopa julkaisu. Koulutusryhmä on tilastot hyvin tunteva ja työssään niitä jatkuvasti käyttävä ja tarvitsee jatkokoulutusta pystyäkseen hyödyntämään Tilastokeskuksen aineiston entistä paremmin. Tiedonantajiin kohdistuvan koulutuksen tarkoituksena on motivoida tietojen antajia opettamalla heitä paremmin käyttämään hyväkseen niitä tietoja, jotka he joutuvat keräämään ja toimittamaan Tilastokeskukselle. Paitsi omien tietojensa edelleen jalostamista sellaisenaan he voivat analysoida omia tuloksiaan vertaamalla niitä julkaistuihin isompiin kokonaisuuksiin esim. oman toimialan koko läänin lukuihin.

5.5. Ympäristösuhteiden hoito

Ympäristösuhteiden hoito tai imagon parantaminen sitoutuu itse asiassa lähes kaikkeen Tilastokeskuksen toimintaan mitä erilaisimmilla tavoilla. Esimerkiksi edellisessä kohdassa käsitelty koulutus vaikuttaa suuresti tunnettavuuden lisääntymiseen. Etenkin viimeisenä mainittu tiedonantajien koulutus olisi lähes yhtä hyvin voitu käsitellä tämän otsikon alla. Ympäristösuhteiden hoidossa voidaan ja tulee kohdealueet muodostaa verraten suppeiksi ja selvärajaisiksi ja lähteä liikkeelle niistä ryhmistä, joissa tiedon tarve suhteessa tiedon määrään on suurin. Tärkeätä on myös lisätä tunnettavuutta jakamalla oikeata tietoa Tilastokeskuksesta ja sen toiminnasta ja täten hälventää siihen kohdistuvia epäluuloja. Sen sijaan toiminnan tarkoituksena ei ole mielistellä ja kalastaa hyväksymistä, eikä myöskään jakaa siinä määrin tietoa itse tilastoista kuin koulutuksessa.

Tärkeinä kohderyhminä mainittakoon

- | | |
|--------------------------------|------------------------|
| - eri tilastojen tiedonantajat | - päätöksen tekijät |
| - haastateltavat | - hallintoviranomaiset |
| - koulutettavat | - tutkimuslaitokset |
| - päivälehdistö | - koulut ja |
| - aikakauslehdistö | - järjestöt |
| - ammattilehdistö | |

6. Kustannuskysymykset ja kustannusten jako

6.1. Yleistä

Eri tiedontuotanto ja -välitystapojen käyttöönotto ja leviäminen riippuu suuresti eri tekniikoiden kustannuskehityksestä ja siitä miten nämä kustannukset kohdistetaan maksettaviksi toisaalta tarvitsijoiden ja käyttäjien toimesta toisaalta yleisistä verovarosta eli yhteiskunnan toimesta. Kustannusten jako yhteiskunnan ja käyttäjien kesken voinee vaihdella täydellisestä kustannusvastaavuudesta täydelliseen ilmaisjakeluun. Tärkeätä kuitenkin on määritellä noudatettava yleislinja etukäteen, jotta tiedontarvitsijoita voidaan kohdella tasapuolisesti. Ryhmän käsityksen mukaan tämän linjanvedon tulee tapahtua varsin karkealla tavalla. Yleisperiaatteena käyttäjien palvelussa on, että tietojen tarjonta pyritään tasaamaan käyttäjien maksukyvyistä ja hallinnollisesta vallasta riippumatta kuten alustavassa runkosuunnitelmassa (s. 30) todetaan.

Informaation tuottaminen ja tiedonvälitys ovat kalliita, runsaasti voimavaroja vaativia toimintoja ja näiden tarjoaminen korvauksetta käyttäjille ei enää tulevaisuudessa liene mahdollista. Täydellisen kustannusvastaavuuden saavuttaminen lähiaikoina ei ole mahdollista eikä tavoiteltavaakaan, mutta niukkojen voimavarojen kohdentaminen oikein sekä eri ilmiöalueisiin että eri tiedonvälitystapoihin tähtääviin tuotantovaiheisiin tulee jo lähitulevaisuudessa vaatimaan syvällistä harkintaa tilaston kustannusten jakamiseksi koko yhteiskunnan verovaroin kustantamaan osaan ja käyttäjän eli tiedon tarvitsijan maksamaan osaan. Eräänä lähtökohtana pidetään sitä, että kun on kysymys budjettirahoitteisesta tilastotuotannosta, Tilastokeskus pystyy parhaiten tavalla tai toisella selvittämään mitä ilmiöaluetta koskeva tieto ja mikä tiedonvälitystapa parhaiten tyydyttää tarpeet. Siltä osin kuin tiedon tarvitsija maksaa käyttöönsaattamisesta aiheutuneet kustannukset, oletetaan käyttäjän pystyvän parhaiten ratkaisemaan tarpeensa.

6.2 Kustannusten jako nykyisin

- Julkaisujen tuotanto on päämuoto. Se rahoitetaan pääosin budjettivaroin. Ladonta ja painatus rahoitetaan osittain myynnillä esim. menot 1978 julkaisujen ladontaan ja painatukseen olivat lähes 3 miljoonaa markkaa ja tulot julkaisujen myynnistä olivat noin kaksisataatuhatta markkaa. Eräissä tapauksissa tilastotiedotussarjojen hinta vastasi noin puolta paperikustannuksista.
- Tietopalvelu tilasto-osastoista tapahtuu pääosin korvauksetta sikäli kuin aikaa tilastotuotannolta riittää. Jos käyttäjä tilaa tiedon korvausta vastaan tehtävänä toimeksiantona, peritään häneltä maksu, joka periaatteessa peittää käyttöönsaattamiskustannukset. Keskimäärin "maksullinen tietopalvelu" ei kuitenkaan kata menojaan.

- Muut tiedonvälitystavat ovat käytännöllisesti katsoen olemattomat.

6.3. Ryhmän esitys

Ryhmä ei pystynyt tekemään yksimielistä esitystä siitä miten kustannusten jakoa PTS-kaudella tulisi kehittää. Se esittää kuitenkin vaihtoehtoja jatkokeskustelun pohjaksi.

Yleensä edellytetään, että toimeksiannoissa Tilastokeskus veloittaa tietojen välittämisestä esim. kansainvälisestä tietopankista ja tiedon jalostamisesta Tilastokeskuksen ulkopuolella, esim. VTKK:ssa, tästä Tilastokeskukselle aiheutuvat kulut.

Allaesitetyt vaihtoehdot ja esimerkit eivät ole ryhmän kannanottoja vaan todella heittoja ärsykeiksi vauhdittamaan linjanvetoa kustannuskysymyksissä.

6.3.1. Vaihtoehto 1.

Eri tiedonvälitystapojen osalta määritellään eri tietoaaineistojen valmiustaso, johon asti käytetään budjettivaroja. Jalostaminen käyttöasteelle peritään käyttäjältä. Itse tiedosta ei peritä maksua.

Esim. a

- Julkaisujen myyntitulojen on tuotettava yhteiskunnalle enemmän kuin painatuslaskut.
- Tilastot jalostetaan tietopalvelua varten tietyn tason tiedostoarkistoiksi esim. magneettinauhoiksi, mikromuodossa oleviksi tulosteiksi tms. Näiden käyttöönsaattokustannus on kopiomaksu.
- Mikäli asiakas tarvitsee aineiston käsittelyn uudelleen alusta asti räätälintyönä yksilöllisiä tarpeita varten hän myös joutuu maksamaan käsittelykustannukset kokonaisuudessaan.
- Tilastotietokantojen laajuus ja päivitystasaajuus ym. vahvistetaan ja asiakas maksaa ainoastaan käytöstä aiheutuvan kustannuksen.

Esim. b

Tiedonvälityskin tarjotaan käyttäjälle ilmaiseksi. Tällöin kuitenkin tarvitaan niukkojen resurssien valitessa selkeä linjanveto siitä

- kenelle
- mitä
- missä muodossa
- miten pitkälle jalostettuna
- millä toimitusajalla
- jne tilastoja tuotetaan.

Tästä tulee saada karkean tason ohje mitä pikimmin, ettei toimeksiantajille tarvitse sanoa: "Tehdään ja toimitetaan jos ja kun ehditään".

Yllä mainitut ovat vain esimerkkejä. On jopa esitetty vaatimus että sellaisen tietokannan ylläpitämisestä on luovuttava, joka ei viiden vuoden kuluessa perustamisestaan ole maksanut takaisin perustamis- ja ylläpitokustannuksiaan.

6.3.2. Vaihtoehto 2.

Edellytetään eri tietoaineistojen tuottamisen kannattavuuskriteerinä olevan että ne eri tiedonvälitystapojen tuottamina tuloina kattavat aiheuttamistaan kustannuksista tietyn osan. Tarkastelu voidaan tehdä koko tilastotuotantoa koskevana tai tilastokohtaisena.

Esim. a

Tavoitteena voisi olla esim., että tämä kate vuonna 1990 olisi 5 %, vuonna 2000 12 % jne saavuttaakseen joskus tulevaisuudessa esim. 20 %:n katteen. Jäljellä oleva 80 % rahoitettaisiin **budjettivaroin** ja tilastontuottajan tehtävänä olisi kehittää tuotantomenetelmiä ja tiedonvälitystapoja niin, että käyttäjä **saisi** mahdollisimman hyvän katteen rahoilleen.

Esim. b

Tavoitteena olisi esim., että vuonna 1990 nykyinen kate olisi kaksinkertainen ja joskus tulevaisuudessa kolminkertainen. Tämä merkitsee tilastokohtaisesti tarkasteltuna, että tänään ilmaiset tilastot ovat aina ilmaisia. Tämä tarkastelutapa ottaa jossain määrin huomioon eri tilastojen erityisominaisuudet, joskaan ei ehkä tarpeeksi.

7. Yhteenveto

Yleislinjana eri tiedonvälitystapojen kehityksestä ryhmä toteaa, että tilastotietojen kysyntä tulee tilastojen tuntemuksen lisäantyydessä kasvamaan ja tiedon saannin nopeus korostuu. Teknisen tiedonvälityksen ja erimuotoisen palvelun määrä tulee kasvamaan huomattavasti nopeammin kuin paperille painettujen julkaisujen määrä. Vaihtoehtoiset tiedonvälitystavat eivät ole keskenään kilpailevia ja toisiaan pois sulkevia vaan pikemminkin toisiaan täydentäviä.

Antamassaan tilanneraportissa ryhmä rajasi julkisuus- ja salassapitokysymykset sekä virallisen tilaston käsitteen työnsä ulkopuolelle, koska nämä olivat samanaikaisesti esillä tilastoneuvoston jaostossa ja Tilastokeskuksen johtoryhmässä. Kolmatta suurta kysymystä, kustannusten jakoa, ryhmä sensijaan jossain määrin käsitteli pääsemättä kuitenkaan yksimielisyyteen muusta kuin että tämä on keskeinen kysymys koko tiedonvälityksen kannalta ja että sen selvittäminen pitäisi käynnistää mitä pikimmin. Kuitenkaan siitä, miten ja millä tasolla jatkokäsittely kustannusten jaon ja muiden kustannuskysymysten linjan vedosta tulisi käynnistää, ei löytynyt yhteistä linjaa.

Ryhmä käsitteli myös "Tilastotietojen käyttöönsaatto-ohjeiston määrittelyvaiheen raporttia" ja päätyi kannattamaan tiedonvälityspolitiikkaa selvittävän työryhmän asettamista jatkamaan tämän ryhmän ja koko PTS-selvityksen tiedonvälitystä koskevia tuloksia konkreettisen toteutuksen suuntaan. Muut ryhmän työn tulokset ja kannanotot ovat tässä raportissa kunkin asiakohdan yhteydessä.

Helsinki 8.6.1979

No TK/04/67/79
ViiteAsia Tilastotietojen käyttäjille välittämistä
selvittävän työryhmän asettaminen

Tilastokeskus asettaa työryhmän, jonka tehtävänä on laatia tilastotietojen välittäminen käyttäjille -koskeva selvitys.

Selvityksessä tulee arvioida mahdollisuudet siirtyä nykyistä joustavampaan, nopeampaan, tehokkaampaan ja yksikkökustannuksiltaan halvempaan tiedonvälitykseen. Vaihtoehtoisina käyttöön-saattovälineinä tulee ottaa huomioon muun muassa julkaisut, mikromuoto, magneettinauhat, kopiot ja päätteet. Selvityksessä on tarkasteltava myös kustannusten jakoon liittyviä kysymyksiä. Myös tietojen käyttöön välittämiseen liittyviä julkisuus- ja salassapitokysymyksiä tulee selvittää uusien tiedonsiirtomallien ja palveluperiaatteiden osalta (tässä yhteydessä tulee käsitellä myös perustietojen luovuttamista muiden viranomaisten käyttöön päällekkäisen tiedonkeruun välttämiseksi).

Taustatietoina selvityksessä tulee käyttää muissa erillisselvityksissä esille tulevia seikkoja erityisesti, kun ne liittyvät tuotantomenetelmien kehittämiseen ja tietokantapolitiikkaan, mutta myös, kun ne liittyvät ulkopuolisten tietoaaineistojen hyväksikäyttöön ja tilastotoimen asemaan informaatiohuollossa. Tiedon siirron teknologia ja tietokantatekniikat ovat myös tärkeitä taustatekijöitä.

Lähtökohtana on PTS-johtoryhmän valmistama Tilastokeskuksen pitkän tähtäyksen runkosuunnitelma (alustava).

Työryhmän puheenjohtajana toimii
toimistopäällikkö Aarno Soivio
ja jäsenenä Esko Roos
Pertti Ruhanen
Pertti Marjomaa
Heikki Salmi sekä

sihteerinä toimii
aktuaari Anssi Laakso.

JAKELU:
Osastot,
työryhmän jäsenet

Työryhmän on saatava työnsä päätökseen marraskuun loppuun 1979 mennessä.

TIEDOKSI: F

Ylijohtaja Olavi E. Niitamo

Osastopäällikkö Georg Luther

Vastauksessa pyydetään viittraamaan kirjelmän numeroon ja päiväkseen

TILASTOKESKUS

TILASTOTIETOJEN KÄYTTÄJILLE
VÄLITTÄMISTÄ SELVITÄVÄ
TYÖRYHMÄ

TILANNERAPORTTI
14.9.1979

Tilastotietojen käyttäjille välittämistä selvittävä (KÄVÄSE)-työryhmä käsitteli 14.9.1979 pidetyssä kokouksessa selvityksen edistymistä.

TEHTÄVÄN RAJAUS

KÄVÄSE -ryhmä kiinnittää selvityksessään päähuomion eri tiedonvälitystapoihin ja niiden käyttömahdollisuuksiin tilastotietojen välittämisessä käyttäjille. Lähtökohtina tulevat olemaan A. Soivion PTS-seminaarin kolmannella jaksolla esittämä "ESISELVITYS; käyttöönsaattamisen PTS-näkymät" täydennettynä julkaisu- ja jakelupolitiikan näkymillä sekä Suomen alustus Pohjoismaiden tilastopäällikkökokouksessa "Den tekniska utvecklingens konsekvenser på formerna för spridningen av statistiken". Koska julkisuus- ja salassapitokysymykset samoin kuin virallisen tilaston käsite ja asema ovat samanaikaisesti esillä muun muassa tilastoneuvoston jaostossa ja Tilastokeskuksen johtoryhmässä, ei KÄVÄSE -ryhmä puuttune syvällisemmin näihin aiheisiin, ellei viraston johtoryhmä tai PTS-johtoryhmä tule sitä pyytämään. Sama koskee myös perustietojen luovuttamista muiden viranomaisten käyttöön päällekkäisen tiedonkeruun välttämiseksi.

LIITTYMÄT MUIHIN ERILLISSELVITYKSIIN

Tuotantomenetelmien kehittäminen ja tietokantapolitiikka liittyvät läheisesti KÄVÄSE -ryhmän työhön. Tiedonvälitykseen vaikuttavat tekniset ratkaisut ovat molemmille ryhmille yhteisiä joskin hieman eri näkökulmista. Myös erilaisten ja erilaajuisten tietokantojen ja -hakemistojen mahdollisuudet tiedonvälityksessä ovat näiden ryhmien yhteisiä ongelmia. Ulkopuolisten aineistojen hyväksikäytössä KÄVÄSE-ryhmä esittää, että tätä selvittävä työryhmä käsittelisi myös ne tapaukset, joissa ulkopuolinen aineisto sellaisenaan tai Tilastokeskuksen jalostamana välitetään käyttäjille. Liittymät muihin erillisselvityksiin ovat vähäiset.

ENNUSTEET

Ryhmä aikoo tehdä ennusteita eri käyttöönsaattotapojen avulla välitettävän tiedon määrällisestä kehityksestä ja näiden keskinäisten suhteiden määräytymisestä.

Helsinki 16.11.1979

N:o TK/04/67/79
Viite

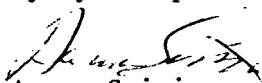
Johtoryhmälle

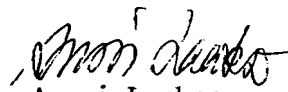
Asia Tilastotietojen käyttäjille
välittämistä selvittävä
työryhmä (KÄVÄSE)LAUSUNTO JOHTORYHMÄLLE TILASTOTIETOJEN KÄYTTÖNSAATTO-
OHJEISTON MÄÄRITTELYVAIHEEN RAPORTISTA

Tilastotietojen käyttäjille välittämistä selvittävä työryhmä käsitteli 8.11.1979 pidetyssä kokouksessaan tilastotietojen käyttöönsaatto-ohjeiston määrittelyvaiheen raporttia ja antaa siitä seuraavan lausunnon:

Lähtökohtana ja keskeisimpänä tuotannon kehittämistavoitteena tulee olla raportin sivulla 1 mainittu tilastojen valmistumisen nopeuttaminen. KÄVÄSE kannattaa tiedonvälityspolitiikkaa selvittävän työryhmän asettamista jatkamaan KÄVÄSE:n työtä konkreettisen toteutuksen suuntaan ja muiden raportissa mainittujen hankkeiden toteuttamista linjaorganisaatiossa. KÄVÄSE:n loppuraportissa tullaan osoittamaan lisää keskeisiä lähtökohtia. KÄVÄSE huomauttaa, että raportista ei selviä onko ohjeet tarkoitettu vain Tilastokeskusta varten vai kaikille tilastoja tuottaville viranomaisille, ja ehdottaa, että ohjeet otetaan ensin käyttöön Tilastokeskuksessa ja jaetaan myöhemmin suosituksena myös muille viranomaisille.

Tilastotietojen käyttäjille välittämistä selvittävän
työryhmän puolesta


Aarno Soivio
pj.


Anssi Laakso
siht.

Vastauksessa pyydetään viittraamaan
kirjeen numeroon ja päiväkseen

TILASTOKESKUS

TILASTOKESKUKSEN ERI SARJOISSA JULKAISEMIEN JULKAISUJEN MÄÄRÄT

Sarja	Julkaisumäärä				Sivuja					
	1975	1976	1977	1978	1979	1975	1976	1977	1978	1979
Yleisjulkaisut.										
- Tilastollinen vuosikirja	1	1	1	1	1	539	535	529	525	528
- Tilastokatsauksia	12	12	12	12	12	671	577	685	614	684
- Taskutilasto (ruots. tai engl. erillispainokset)		1	1	1	1		32	32	32	36
Suomen Virallinen Tilasto	34 ¹	17 ²	23	28 ³	33 ⁴	5 682 ¹	2 789 ²	2 381	5 647 ³	6 377 ⁴
Tiedotussarjat										
- Tilastotiedotus (ruots. tai engl. erillispainokset)	296	304	325	315	307	4 884	4 500	6 087	5 292	5 440
- Indeksitiedotus	(19)	(23)	(13)	(12)	(16)	(254)	(368)	(175)	(185)	(209)
Käsikirjoja	7	1	1	3	2	599	142	51	335	138
Tilastollisia tiedonantoja	3	1	5	2	5	344	369	1 171	310	1 188
Tutkimuksia (ruots. tai engl. erillispainokset)	3	5	8	3	6	310	420	630	233	503
Yhteensä (ml. ruots. tai engl. erillispainokset)	405	396	426	414	419	13 136	9 509	11 742	13 116	15 197
	(424)	(420)	(441)	(429)	(440)	(13 390)	(9 929)	(12 030)	(13 442)	(15 647)

- 1 Näistä väestölaskennan julkaisuja 9 kpl, joissa 2 769 sivua
- 2 Näistä väestölaskennan julkaisuja 4 kpl, joissa 637 sivua
- 3 Näistä asunto- ja elinkeinotutkimuksen julkaisuja 4 kpl, joissa 1 196 sivua
- 4 Näistä asunto- ja elinkeinotutkimuksen julkaisuja 4 kpl, joissa 2 541 sivua

TILASTOTIETOJEN KÄYTTÄJILLE VÄLITTÄMISTÄ SELVITTÄVÄ TYÖRYHMÄ

LIITE 5

Uskon tiedonvälitystapojen kehittyvän PTS-kauden loppuun mennessä näin: 1979=100		tilast./julkais. lukumäärä tai määrällinen kehitys					
Nimi _____ Pvm _____		painos	sivuja	kuvia	muuta	- mitä?	
Yleis- ja kokoomajulkaisut - vuosikirjat ja harvemmin ilmestyvät - Taskutilastot - kuukausi- ja neljännes- vuosijulkaisut							
	perustelu:						
SVT 1. Vuosijulkaisut tai harvemmin ilmestyvät							
SVT 2. Useita kertoja vuodessa ilmestyvät julkaisut							
Käsikirjat - luokitukset - oppaat - hakemistot							
Tekninen tiedonvälitys - Telset - suorasaanti (APL ym.) - magneettinauhat - mikromuoto		X					
Erityisselvitykset (yleensä maksulliset)		X					
Koulutus - peruskoulu - opistotaso - käyttäjäkoulutus		X	X	X			
Muu, mikä							

Käännä

Helsinki 31.1.1980

N:o
Viite

TK/04/9/80

PTS-johtoryhmälle

Asia Tilastotietojen käyttäjille
välittämistä selvittävä
työryhmä TK/04/67/79

SELVITYS PTS-JOHTORYHMÄLLE ANTAMASTAAN JATKOTOIMEKSIANNOSTA

Työryhmä on kokouksessaan 17.1.1980 käsitellyt PTS-johtoryhmän sille 21.12.1979 antamaa jatkotoimeksiantoa ja toteaa sen johdosta seuraavaa:

Työryhmän mielestä Tilastokeskuksen tulee 1980-luvulla muuntua yhä enemmän tietoa tuottavasta ja varastoitavasta virastosta myös tilastotietoa välittäväksi ja markkinoivaksi laitokseksi. Sellaisen tiedon kerääminen ja varastoiminen, jopa jalostaminen, jolle ei löydy käyttöä, on vähennettävä minimiin. Niiltä osin kun esiintyy tiedon tarvetta, joka TK:ssa tunnetaan, muttei esiinny kysyntää, on tiedon tarvitsijat herätettävä markkinoinnin ja koulutuksen avulla kysymään tarvitsemaansa tärkeää tietoa.

Paitsi TK:n tuottaman oman tiedon välittämistä TK:n tulee kehittää valmiuttaan välittää tilastotietoja ulkopuolisista tietopankeista ja valmiuttaan yhdistellä eri virastojen ja laitosten tietoja tilastoiksi käyttäjien haluamalla tavalla. Silloin kun jokin tilastoviranomainen yksin hallitsee käyttöönsaatettavan aineiston, voi tiedon antaminen edelleen tapahtua kunkin viranomaisen omasta toimesta ainakin, kun on kysymys erityisselvityksistä (esim. väestötilastoitan tuottaa TK VRK:n aineistosta, mutta esim. Tullihallitus ja useat tilastoviranomaiset tuottavat ja julkaisevat itse omista aineistoistaan tuotettavat tilastot). Yleisenä periaatteena voisi olla että ne tilastovirastot, joiden tilastotuotantoa TK muutenkin koordinoi, palvelevat itse omista aineistoistaan, ja muiden virastojen ja laitosten aineistot jalostaa tilastoiksi pääasiassa TK.

Tiivistäen voidaan TK:n informaatiopalvelu esittää seuraavasti:

- 1) Julkaisut eli tiedon välittäminen monille kuten tähänkin asti.
- 2) Erityisselvitykset eli toimeksiantojen mukainen tietopalvelu, jota tapahtuu sekä omasta aineistosta että yhdistelemällä eri aineistoja.
- 3) Tietopalvelu eli tiedon välittäminen eri tyyppisistä olemassa olevista tietovarannoista ja näihin liittyvät hakemistot.

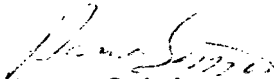
Vastauksessa pyydetään viittaamaan kirjelman numeroon ja päiväkseen

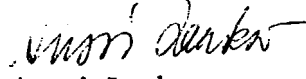
Informaatiopalvelua varten TK:lla on oltava tilastotietovaranto, joka koostuu TK:n omista ja VATKO:n piiriin kuuluvista tiedostoista sekä ulkomaisista ja kansainvälisistä vastaavista tiedostoista. Kitkaton toiminta edellyttää tietokantojen, -pankkien ja data-arkiston olemassaoloa. Hakemistot ja tietokannat vähentävät myös turhan tiedon keräämistä. Nämä eivät kuitenkaan vähennä sellaisen "turhan tiedon" keräämistä, jota ei jalosteta tai jota ei jalostettunakaan kysytä.

Ulkomaisten ja kansainvälisten tilastotietojen osalta TK:n tulee olla perillä siitä, mitä tietoja Suomesta toimitetaan näihin tiedostoihin ja kenen toimesta sekä kenen hallussa Suomessa on näistä tiedostoista saatavia ulkomaisia ja kansainvälisiä tietoja.

Ryhmä jätti syvällisemmin käsittelemättä kustannustenjakokysymyksen vaikutuksen TK:n rooliin tiedonvälittäjänä. Se kuitenkin toteasi asian tärkeyden ja sen, että jos jonkin viranomaisen taholta nousee uhka tai se yleensäkin pyrkii kilpailemaan TK:n kanssa tilastotiedon välittämisessä ja käyttöönsaattamisessa, on TK:n kehitettävä tekniikkansa ja henkilöstönsä siten, että TK:ssa oleva aineiston parempi asiantuntemus muodostaa ratkaisevan edun vapailla markkinoilla kilpailtaessa. Joissakin tapauksissa voidaan jopa säädöksin rajoittaa muiden valtionhallinnon laitosten tilastojen tuottamista. Yksityisten palvelulaitosten kanssa kilpailtaessa parantaa TK:n asemaa vain se että pystymme nopeasti tuottamaan luotettavaa tilastotietoa. Tavoitteena tulee olla kehittää TK:sta myös tutkimuslaitostyyppinen virasto, joka sekä omia että muiden tuottamia aineistoja yhdistelemällä pystyy tekemään luotettavia tilastollisia tutkimuksia.

Työryhmän puolesta:


Aarno Soivio
puheenjohtaja


Anssi Laakso
sihteeri